

FENOMENOLOGIA ADAPTĂRII PSIHOSOCIALE: ABORDARE MULTIDIMENSIONALĂ

Sergiu TOMA

Încercând a stabili semnificația noțiunii de „adaptare”, s-a constatat că în prezent îi sunt conferite o pluralitate de sensuri. Această situație se datorează faptului că adaptarea are un sens general, acest concept fiind folosit pentru un domeniu extins de fapte și relații, fiecare dintre acestea având conținuturi și niveluri diferite. Dacă adaptarea a fost abordată unilateral, preponderent și doar numai dintr-un anumit punct de vedere (psihologic, pedagogic, medical sau sociologic), a avut loc o elucidare parțială a fenomenologiei sale, așa încât nu s-a constituit încă o viziune multidimensională asupra sa.

Diversitatea de interpretări acordate adaptării ilustrează, pe de o parte, că, într-adevăr, complexitatea acestui proces poate fi greu de surprins, dar pe de altă parte, că fiecare dintre ele au contribuit substanțial la clarificarea sensului conceptului dat. Astfel, în sens larg,

adaptarea este apreciată ca fiind acordul individului cu mediul său, în special cu cel social [1].

În sistemul general al științelor, aceiași autori [1, p.11] afirmă că adaptarea este concepută ca una dintre „*proprietățile fundamentale ale organismului de a-și modifica adecvat funcțiile și structurile corespunzătoare schimbărilor cantitative și calitative ale mediului înconjurător*”. Deci, presupune prezența capacității omului de a face față, de a răspunde favorabil solicitărilor și exigențelor anturajului, împlinindu-și, în același timp, și cerințele individuale.

Din punctul de vedere al dicționarului psihologic a lui Parot, „adaptarea” reprezintă „un proces dinamic de schimbare, dezvoltat în mod voluntar sau involuntar, în scopul replasării organismului într-o poziție mai avantajoasă față de mediul înconjurător și presupunând capacitatea de a învăța. Mijloacele puse în joc sunt de ordin psihologic sau biologic, integrat sau elementar. Comportamentul este medierea cel mai des folosită pentru plasarea organismului într-o situație mai puțin amenințătoare, pentru satisfacerea trebuințelor sale și, nu în ultimul rând, pentru asigurarea supraviețuirii sale, precum și a speciei sale. Un obstacol obligă la o mobilizare a organismului, care încearcă prin comportament să își mențină echilibrul anterior sau să se ajusteze și să creeze un nou echilibru compatibil cu supraviețuirea sa. Căutarea acestui echilibru este o necesitate psihobiologică” [2, p.30]. În același dicționar găsim o definiție mai pertinentă pentru „integrarea școlară”, care este văzută ca fiind „proces prin care sunt reuniți în aceleași clase elevi până atunci școlarizați în locuri diferite” [2, p.410].

În concepția piagetiană, adaptarea desemnează *procesul de echilibrare între „asimilare” și „acomodare”*, intervenit în cadrul interacțiunii dintre om și realitatea înconjurătoare. Ființa vie dispune de această plasticitate, grație căreia poate rămâne în acord cu mediul său. Dicționarul pedagogic definește „integrarea școlară” ca „proces de ajustare sau de simplă acomodare la condițiile școlii. Reprezintă etapa de consolidare și precizare a poziției elevului în ansamblul condițiilor de lucru și al activităților instructiv-educative. Însușirea psihologică a statusului de elev este rezultatul unor modificări pe plan interior, cu repercusiuni pe plan de conduită. Schematic, exprimă atitudinea favorabilă a elevului față de școala pe care o urmează.”

Dacă se transpune acest mecanism la particularitățile activității instructiv-educative, se poate afirma că adaptarea exprimă *calitatea și*

eficiența realizării concordanței dintre personalitatea copilului și cerințele programei [1]. Aceasta denotă rezultatul favorabil al procesului de învățământ, activitate care reclamă un efort în vederea realizării obiectivelor educației. În virtutea acestora, adaptarea presupune compatibilitatea eforturilor, a dificultăților cu capacitatea copilului, cu probabilitatea subiectivă a realizării sarcinilor. Concordanța dintre cerințele obiectivelor instructive și răspunsul comportamentului copilului față de ele reprezintă în concepția autorilor citați „condiția de bază a adaptării”.

Esența adaptării constă în ajustarea informativ-formativă a procesului instructiv-educativ, pe de o parte, și a caracteristicilor și trăsăturilor de personalitate ale copilului, pe de altă parte. Dar este cunoscut faptul că perioada școlarității mici este perioada formării inițiale a personalității, aceasta fiind în continuă evoluție, în timp ce exigențele față de copil sunt și ele din ce în ce mai mari.

Pregătirea copilului pentru adaptarea școlară – parte integrantă a adaptării sociale – începe din familie, fiind continuată în anii petrecuți în altă instituție (creșă, grădinițe) frecventată premergător perioadei școlare. În această perioadă se stabilesc „jaloanele fundamentale” ale adaptării, fiindcă aceasta se completează și este aprofundată treptat în următorii ani [1]. Prin urmare, elevii încă din perioada școlarității mici, sunt supuși mereu asimilării de noi valori și, totodată, unei evoluții graduale a personalității lor.

Datorită acestor considerente, școala generală este responsabilă de îndrumarea adecvată a elevului, astfel încât să-i asigure posibilitatea dezvoltării personalității sale multilaterale spre satisfacția sa personală. Putem spune astfel că școala generală este pilonul principal în educarea și formarea personalității elevului ca viitor adult, capabil de a se adapta pentru a fi apt să răspundă în orice circumstanță cu promptitudine și eficiență cerințelor social-economice. Rolul învățământului modern este de a asigura individului în formare un caracter formativ, caracterizat prin oferirea unui orizont larg de pregătire a elevului.

În sens larg, adaptarea este definită ca fiind „acordul individului cu mediul său, în special cu cel social” [1, p.11]. Adaptarea la mediu se realizează la toate nivelurile structural-funcționale din a căror dinamică se constituie condiția umană (biologic, psihologic și social), ca un proces de schimbare „dezvoltat în mod voluntar sau involuntar, în scopul replasării organismului într-o poziție mai avantajoasă față de

mediul său intern sau față de mediul înconjurător și presupunând capacitatea de a învăța” [2, p.30]. Funcția sa majoră este asigurarea supraviețuirii individului sau grupului în condițiile date.

Adaptarea în plan social este definită ca „un proces complex de interacțiuni permanente, dinamice și dialectice, între un individ și membrii societății, care îi recunosc identitatea, capacitățile, locul și statutul” [2, p.31]. O persoană este cu atât mai bine adaptată, cu cât sunt mai frecvente și mai profunde schimburile interpersonale echilibrate cu cei din jur și cu diferiți factori ai ambianței sociale (instituții, organizații). Adaptarea în acest plan exprimă eficiența în atingerea standardelor de independență personală și responsabilitate socială cerute de grupul social căruia îi aparține individul. O astfel de adaptare presupune o concordanță între atitudinile individului și cerințele și normele sociale, concordanță care se obține prin aderarea conștientă și continuă la viața socială a diferitelor grupuri. Ea se realizează prin asimilarea de roluri sociale, norme morale, valori cultural-științifice, modele comportamentale.

Așadar, majoritatea autorilor înțeleg adaptarea școlară ca o acțiune de modificare a comportamentelor copilului pentru a fi capabil să facă față exigențelor școlii și de a fi compatibil, sub aspectul particularităților bio-psihosociale, cu normele și regulile pretinse de programa școlară pentru asumarea statutului și rolului de elev. Adaptarea este efortul permanent de a răspunde, pe de o parte, la dubla exigență a constanței interne și, pe de altă parte, la rezistența lumii exterioare. Adaptarea este o dublă mișcare: de asimilare (care este un anumit fel de a aborda realitatea) și de acomodare (care este un anumit fel de a utiliza schemele de comportament anterior elaborate, în raport cu situația actuală).

Referințe:

1. COAȘAN, A., VASILESCU, A. *Adoptarea școlară*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1988.
2. DORON, R., PAROT, F. *Dicționar de psihologie*. Humanitas, 1999. 886 p.

Cercetarea a fost realizată cu susținerea financiară a proiectului instituțional 15.817.06.23F Concepția și metodologia de realizare a conexiunii și continuității între și intra cicluri de învățământ superior din perspectiva cadrului calificărilor și clasificatorului de ocupații.